

VIERA ŽEMBEROVÁ

ROZLÚČENIE S EDMUNDOM HLEBOM

Literárna história, predovšetkým heuristický výskum spravidla náročného i „nedostupného“ textového materiálu z 18. a 19. storočia v slovanskom prostredí, sa spája s bádateľským a pedagogickým pôsobením univerzitného profesora PhDr. Edmunda Hlebu, CSc. (6. 9. 1926, Spišské Podhradie – 18. 11. 2011, Prešov).

Pán profesor Edmund Hleba bol zo zakladateľskej generácie formovateľov modernej literárnej vedy, z tej generácie, ktorá opúšťala posluchárne vysokých škôl v prvých povojnových rokoch a jej profesormi boli vedecké osobnosti európskeho rozmeru. A tak je len prirodzené, že do profesijnej a kultúrnej „výbavy“ ich začínajúceho sa výskumného vyhraňovania sa patrila rozhladenosť v odbore, v spoločenských vedách a kvalitná jazyková príprava na vyrovnávanie sa s archívom, dokumentom i s náročnosťou nie jednej autorskej textovej pozostalosti.

Prvé roky po skončení vysokoškolských štúdií priviedli Edmunda Hlebu na Oravu a bolo to prelomové poznávanie nielen seba, ale predovšetkým kultúrnej minulosti, ktoré rozhodlo o jeho celoživotnom záujme o dejiny slovanských literatúr a o kultúru v areáli.

Ten, kto pozná Oravu, vie, že dodnes si uchováva tento kus vrchovatej a skalnatej krajiny svoje tajomstvá. Akosi zvnútra svojho dejinami popísaného a prešľapaného územia si chráni svoju pamäť a v nej tých, čo konali na úžitok dejín, no aj tých, čo v ich mene nivočili kraj. Orava je svet vertikálnych priesečníkov, do ktorej sa ukladajú skúsenosti „sveta“, preto má prirodzenú otvorenosť rázovitého areálu slovensko-poľsko-česko-ukrajinského. Toho priestoru, čo sa tak spontánne prelína do slovanského sveta v jazykovede, etnografii, kulturológii, kultúr konfesii. Slovanský svojrázny život na tomto rázovitom území sa uchoval a mocnel s dávnymi a krušnými dejinami protihabsburských vzdorov a krutých labanských nájazdov.

Ten, kto pozná Oravu, vie, že kam sa položí „noha“ aj vďaka slovanskému etnickému priesečníku, tam sa možno zblížiť s tými, čo po sebe zanechali svoje jedinečné kultúrne odkazy, ktoré čakali aj na Edmunda Hlebu a naplnili jeho prvé vážne prenikanie do literárnej histórie v jej verifikačnom dôkaze. Tam sa naučil úcte k materiálu a tam si vypracúval svoje metódy vyrovnávaniu sa s „neústupnosťou“ dokumentu.

Z Oravy ho záujem o literárnu históriu, a v tom čase aj rešpektované ohlasy na jeho výsledky v odbornej obci priviedli na Filozofickú fakultu Univerzity Pavla Jozefa Šafárika, ktorá do roku 1996 mala svoje sídlo v Prešove. Edmund Hleba na tomto pracovisku sa vypracoval v pedagogickom i odbornom profile na univerzitného profesora s desiatkami absolventov, ktorí si ho pripomínajú dodnes tak, ako sa spomína na obľúbených pedagógoch.

Návrat zo severu Slovenska na jeho východ vrátil rodeného Spišiaka do kraja rovnako poznačeného bohatými kultúrnymi dejinami a priviedol ho k literárnemu romantizmu. S mnohoročným výskumom a vlastne s menom profesora Edmunda Hlebu sa v literárnej histórii natrvalo spája špecifický názorový prejav a tvorivé vzopätie sa slovenského literárneho romantizmu, Literárna Levoča, ktorá dostredivo v 30. a 40. rokoch 19. storočia spojila do romantického obľúka slovenský, český, poľský, ukrajinský kultúrny prvok. Historická Levoča je vzácné kultúrne prostredie s ohlasmami na prvé vydanie spisu Komenského, na školu Michala Hlaváčka, na vzdelávacie kolá Jána Francisciho-Rimavského, na Štúrove prednášky zapísané do Dejov Jednoty mládeže slovenskej zaznamenané Pavlom Dobšinským, na mesianistické verše Jána Bottu, na prvé odborne koncipované divadelné a literárne kritiky, na formovanie kultúrneho časopisectva vo forme rukopisných almanachov Jitřenka či Považia, ale aj na vojenské zručnosti zapísané Rudolfom Pokorným z obrany Braniska v meruôsmych rokoch. Historická Levoča a literárna Levoča sa svojím kultúrnym vyhraňovaním sa voči jazyku a konfesii zblížovala s ďalším kráľovským mestom, s Kežmarkom, „po storočnej vojne“ prežilo v ňom európsky známe lýceum so slovanskými študentmi do začiatku 20. storočia.

Tajnému spolku južnoslovanských študentov na kežmarskom lýceu sa Edmund Hleba venoval vo viacerých parciálnych prácach, ktoré vrcholila textologickým a editorským prístupnením dovtedajšieho výskumu v Slovenskej literatúre 19. storočia (1984), antológiou rukopisnej poézie levočských romantikov z rokov 1832–1839 *Svitanie* (1978), ale aj profilovými sondami do tvorby Michala Miloslava Baculína (1983), Ondreja Horislava Lanštyjaka (1984), editorsky záslužným spracovaním Kubániho veršovanej drámy *Traja sokoli* (1985). K tomu autorovi sa profesor Hleba prepracoval cez štúdium a zverejnenie Listov a veršov Ľudovíta Kubániho (1981). Do takto koncipovanej tematickej série postupne priradoval profilové syntézy venované Ľudovítovi Orphanidesovi, Samuelovi Ľuboslavovi Michalovičovi, Jánovi Pavlovi Tomášekovi a ďalším.

Ak má literárny vedec výskumného blíženca a obľúbenca, ktorý sa stane dostredivým bodom jeho práce, tak pre profesora Edmunda Hlebu ním bol po mnoho rokov Samo Bohdan Hroboň, ku ktorému sa približoval z viacerých uhlov jeho členitej a zložitej tvorby.

Horoboňovskou témou sa naposledy prihovril profesor Edmund Hleba svojim kolegom a študentom na Prešovskej univerzite v roku 2010 na konferencii, ktorá bola venovaná im obom. To, čo pán profesor zanechal vo svojej pracovni rozpracované na dopĺňanie poznámkami, na preštudovanie, overenie v archíve či na vývinové doplnenie, ostáva už pre jeho pokračovateľov.

